

Vértesy Miklós: *Könyvtárosok kislexikona* [közr. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ] – Bp.: Múzsák, 1987. – 249. p.

„Korunkban a könyvtárosi szaklexikonok általában *népes szerzőgárdával* készülnek, hiszen a kódexektől a számítógéptechnikáig szerteágazó, speciális *szakterületek hosszú sorát* kell átölelniük. Mivel ilyenkor az egyes szócikkek szerzői a szűkebb szakterület specialistái, a szócikkek szakmai állásfoglalása és terminológiahasználata a szakmában *hivatkozási alapul* is szolgálhat. Esetünkben ilyen igénnyel nem léphetünk fel” – olvassuk a kiadó előszavában (kiemelés tőlem – S. P.).

Jóllehet az informatikai szócikkeket *Novák* István írta, jóllehet a kötetet vezető szakértőink – *Futata* Tibor, *Fügedi* Péterné, *Györe* Pál, *Tóth* András – lektorálták, jóllehet a szellemi közreadó (ha eldugottan is szerepel a címlap hátoldalán) az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a mű mégis és elsősorban *Vértesy* Miklós egyéni teljesítményeként értékelendő.

Mielőtt erre rátérnénk, nem tartom feleslegesnek, hogy pár szót ejtsek arról, amit fenti kiemeléseim is előlegeznek. Szakmánk gazdag tradícióiról minden magyar könyvtárosnak van fogalma. Lehet fogalmunk arról is, hogy az elmúlt két-három évtizedben – legjobb képviselőink virtuális irányításával – elterjedt, meghatározóvá vált az igényesség korszerű fajtája, amely a „megideologizált” elvárásoktól szabadulva fokozatosan közeledett a valós művelődési-tájékoztatói igények kielégítése felé (szerencsés helyen-csillagzat alatt valóságosan, másutt legalább szándékai szintjén). Nem formális „visszavonás”, ha e pozitív mérleg serpenyőjéből hiányolom a szintéziseket, a szinte évtizedenként átalakuló-megújuló szakmai világkép át gondolt „párlatait”. Úgy tűnik, hogy a személyi kvalitások mellett/mögött – fentebb legjobbaink virtuális irányítását emlegettem – többnyire hiányoztak a szervezeti pozíciók, az ilyen szintézis-munkálatok összefogását biztosító intézményi keretek. Pedig, ha csak kissé eresztjük el fantáziánkat, könnyen elképzelhető egy olyan szituáció, hogy bizonyos szakkérdésben (szakozás, gépesítés, tájékoztatás stb.) reálisan mérvadó könyvtári műhelyünk összefog egy felsőoktatási műhellyel, s tanulmánykötetben összegzi – tegyük fel, évtizedenként – tapasztalatait, majd e kötetek alapján az egyetemi tanszék, az egyesület, az Országos Könyvtárügyi Tanács, az OSZK KMK, az

OSZK (a megfelelő aláhúzendó) megszervezi egy új „Sallai–Sebestyén” létrehozását (legyen kézikönyv, kisenciklopédia, lexikon a műfaja). Természetesen „népes szerzőgárdával”, „speciális szakterületek hosszú sorát” átfogva, – a mű „hivatkozási alapul” szolgálhat, s e bevezetőben idézet szintagmákat csak azzal kellene kiegészíteni, hogy okvetlenül irodalomjegyzék járulna a megfelelő szövegegységekhez.

Ma, mondjuk úgy, a nyolcvanas évek közepén csak bevezetés, igényes tanfolyami jegyzet szintjén áll rendelkezésünkre ilyen összefoglalás: az 1984-ben az OSZK KMK gondozásában, tíz szerző közreműködésével kiadott, 26 íves tankönyv, A könyvtár kezelése. A továbblépés több mint aktuális.

A most szemlézendő kötet anyagát 1984-ben zárták le(!), megjelent 1987-ben, terjedelme 22,5 ív. Becslésem szerint mintegy 2200 szócikk sorjázik a 240 oldalon. Ebből jó tíz százalék lehet Novák informatikai anyaga: elsősorban a számítástechnika alapszókincse (hardver, kimenet stb.), továbbá a géppel végzett eljárások, gépi eszközök szerepelnek (klaszter, OCR stb.), s legnagyobb számban számítógépes információs rendszerek, szolgáltató intézmények és adatbázisok (PASCAL, OCLC, METADEX stb.), – utóbbiaknál mindig feltüntetve a hazai megrendelő és szolgáltató intézményt is.

Vértesy Miklós szókincse a következő szakterületeket öleli fel (bevezetőjéből mérítve): a dokumentumismeret szavait, a mindennapi szakmai munkához kapcsolódó fogalmakat, a könyv- és könyvtártörténet, a nyomdászat, a kötetzet szakkifejezéseit, a jelentősebb könyvtárak és könyvtári folyóiratok nevét, címét. Személyi szócikk nincs, ezeket a szerző az életrajzi lexikonok feladatkörébe utalja (bár érteni vélem, mégis nehezen nyugszom bele a hiányba, hiszen például *Fitz József* életművét elfogadhatóan tárgyalja a Magyar Életrajzi Lexikon, ám *Káplány Gézáról* már nem tud, illetve nem a mi Káplányunkról szól).

Kezdjük a tallózást a tulajdonnevek: a könyvtárak, a testületek, a kiadók, a nyomdák, a folyóiratok választékánál.

Az AIBM-től (Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) a Zrínyi Katonai Kiadóig terjedő legalább kétszázas lista jól fogja át a hatalmas választékból a fontosak közt fontos réteget. Persze a szubjektív „inga” még jelez más fontos vidékeket. Magam örömmel látam volna több könyvtári gyűjteményt a szomszéd országokból, főleg a magyar vonatkozás miatt érdekesebbek köréből (Ungvár, Kassa, Brünn, Kismarton, Belgrád, Temesvár stb.). Hiányolom a vezető külföldi szakmai referáló folyóiratokat (LISA, Rzs Informatika stb.). A cikkek tartalmához közelebb hajolva örvendezhetünk az információgazdagságnak, s helyel-közzel bosszankodhatunk a hiányosságok-bizonytalankodások miatt (pl. én úgy tudom, hogy a Kner Nyomda neve ma is ez s nem Gyomai Nyomda, a Könyvvilágnak olyan címe is volt, hogy Könyvtájékoztató, hogy a Cserépfalvi Kiadónál megemlítendő lett volna – más kiadók analógiájára – az alapító-névadó *Cserépfalvi* Imre, hogy a KMK neve-története elválaszthatatlan az OSZK-tól, mellesleg működési helye a Budavári Palota F épülete, s nem a nyomdahibának minősíthető „Pataki F. épület”).*

* Miután lapunkról van szó, hadd szóljon közbe a szerkesztő is: a Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom már 1962 óta nem melléklete a Könyvtári Figyelőnek, mint ahogy ez a tény a Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom címszónál helyesen szerepel. (A szerk.)

Nézzük meg a könyvtárügy-könyvtári rendszer fogalomkörét, kifejezésanyagát. Rögton meglepetést okoz az az állítás, miszerint az „előbbi tartalma megegyezik a könyvtári rendszer tartalmával” (128. p.). A korábban említett tankönyv szerzőkollektívája úgy foglalt állást, hogy „a könyvtárügy = a könyvtári rendszer + az azt irányító, ellenőrző és támogató intézmények, társadalmi szervezetek összessége... ide tartozik a könyvtárosképzés, a szakirodalom... is.” (I.m. 39. p.). A „könyvtári rendszer irányítása” fogalom körvonalazását magam szívesen kiegészíteném az Országos Könyvtárügyi Tanács, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete működésére vonatkozó hivatkozással. A „könyvtár” szócikk definícióját, alapfeladatai meghatározását, a könyvtártípusok felsorolását jól oldotta meg a szerző. Hasonlóképp a „könyvtári jogszabályok”, a „hálózat”, „hálózati központ” kifejezések pontosak, célirányosak. Vitatkoznivalóm van az egyébként jó „könyvtári központ”, szócikkkel azon állítás tekintetében, hogy ma „ezt a feladatot a Könyvtártudományi és Módszertani Központ látja el” (OKBK, OKK stb. után ez igen szűk értelmezés, helyesebb lenne az OSZK-t is említeni, az ún. központi szolgáltatásokra gondolva – vagy én lennék elfogult?). Jók a könyvtártípusok (nemzeti, szak-, felsőoktatási stb. könyvtár), elfogadhatatlan viszont a tároló könyvtár helyett szerepeltetett „külső raktár”, hisz az csak egy szolgáltatás és intézménytípus megjelenésének embrionális állapotjelzésére alkalmas.

Többnyire átgondolt a könyvtári technológia fő területeinek (gyarapítás, feldolgozás stb.) szókinccse, a cikkek tartalmával imitt-amott van kételyem, vitatkoznivalóm. Az állományhasználat illetve selejtezés kifejezésnél jó lett volna említeni a 3/1975. PM–KM sz. rendeletet; nem minden dokumentumtípusnál szerepel bibliográfiai leírás illetve annak magyar szabványa (a szabványokat általában is elég mostohán kezeli); nem világos számomra a „tárgyszókatalógus” meghatározása; vannak hibák a „magyar nemzeti bibliográfia rendszere” kurrens kiadványainak felsorolásában (sajtóbibliográfia nem havi, hanem évi, viszont havonta jelenik meg a hiányzó repertórium).

Érezhetően élvezettel tallózik Vértesy Miklós a könyv-, kiadás-, nyomdászattörténet, a szélesen értelmezett kulturális hagyomány szókinccsében (abakusztól a „habent sua fata libelli” kifejezésen keresztül a zsoldároscopyig). Mintha-mintha itt a bekerült szöveg jóval speciálisabb szintig jutna az átlagosnál, ám ennek inkább örvendjünk, hisz múlt nélkül korszerűek sem vagyunk igazán.

Végül miként is összegezhető az értékelés? Mindenképpen elismeréssel Vértesy Miklós iránt, aki már huszonöt éve megmutatta a „Szentmihályi–Vértesy”-vel szintézisteremtő képességeit, az alig egy éve megjelent Magyar Könyvtártörténetben háromszáz oldalon összegezte az elmúlt százhusz év hazai szakmai történéseit, s ím itt az újabb korpusz, mely minden vitatható részlete ellenére is fontos tett, megkerülhetetlen alapkö a későbbi építkezőknek.

SONNEVEND Péter